УДК 338.432:339.92

І. Ю. Салькова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та аналізу,
Вінницький національний аграрний університет
А. С. Гловюк,
студентка економічного факультету,
Вінницький національний аграрний університет
О. П. Олексієнко,
студентка факультету менеджменту та права,
Вінницький національний аграрний університет

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

I. Salkova,
Candidate of Economical Science (PhD in Economics),
Associate Professor of Economics and Analysis, Vinn'ytsia National Agrarian University
A. Glovyuk,
student of Economics Faculty, Vinnytsia National Agrarian University
O. Oleksiienko,
student of the Faculty of Management and Law, Vinnytsia National Agrarian University

MEASURES TO ENSURE THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE OF UKRAINE IN TERMS OF EUROPEAN INTEGRATION

Розглянуто основні заходи щодо забезпечення розвитку АПК в умовах євроінтеграції. Досліджено вплив зони вільної торгівлі з ЄС на розвиток АПК. Охарактеризовано критерії, яким має відповідати агропромисловий комплекс в умовах євроінтеграції. Наведено необхідні напрями для створення сучасного конкурентоспроможного агропромислового комплексу. Визначено завдання, що мають вирішити органи державної влади для розвитку сільського господарства. Запропоновано основні законодавчі ініціативи, необхідні для процесу євроінтеграції та імплементації положень угоди про асоціацію України з ЄС в АПК. Наведено основні функції, що має виконати Міністерство аграрної політики та продовольства України для координації дій українських аграріїв. Наведено процес євроінтеграції та імплементації положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною в АПК.

Reviewed the basic measures to ensure the development of agriculture in terms of European integration. We investigated influence of the free trade zone with the EU on agriculture development. Characterized criteria to be met by agriculture in terms of European integration. Showed the necessary directions to create a modern and competitive agriculture. Identified task what to should public authorities decide for agricultural development. Offered a major legislative initiatives necessary for the process of European integration and implementation of the Ukraine Association Agreement with the EU in agriculture. Showed the basic functions that must comply Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine for the coordinate Ukrainian farmers. Directed European integration process and the implementation of the Association Agreement between the EU and Ukraine in agriculture.

Ключові слова: інтеграція, євроінтеграція, угода, дерегуляція, агропромисловий комплекс.
Key words: integration, European integration, agreement, deregulation, agro-industrial complex.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішньому етапі розвитку світове господарство можна назвати інтегрованою економічною системою, елементами якої виступають національні господарства, пов'язані між собою сукупністю зв'язків різних рівнів та видів. Україна не залишається осторонь цих процесів, намагаючись встановити найбільш

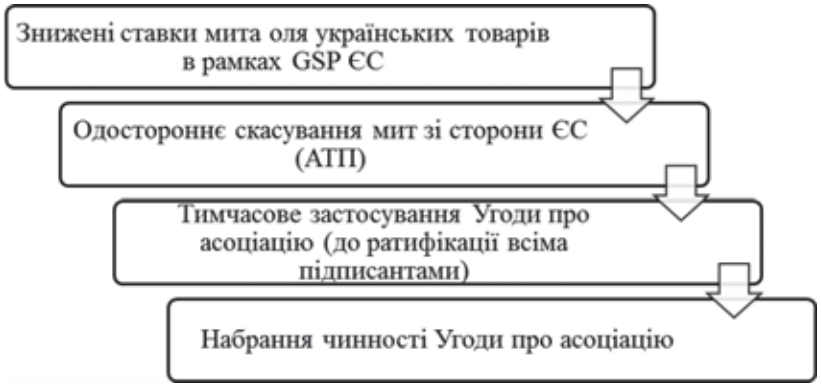

Рис. 1. Етапи впровадження зони вільної торгівлі з ЄС

Джерело: [7].

економічно вигідні відносини з найсильнішими країнами світу. Євроінтеграцію загалом можна визначити як процес економічного, політичного та військового зближення країн Європи. На даний момент європейська інтеграція досягається в основному за рахунок розширення Європейського Союзу та Ради Європи.

Аграрний і продовольчий сектор займає одне з провідних місць в національній економіці України. Але переважна більшість виробників сільськогосподарської продукції має низький рівень ресурсного забезпечення та відсутність достатньої кількості коштів для його поповнення. Одним із чинників відновлення та забезпечення сталого розвитку вітчизняного агропромислового виробництва є його євроінтеграція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи євроінтеграційну підтримку розвитку економіки України, актуальним є дослідження заходів щодо забезпечення розвитку АПК України в зазначених умовах. Дана проблематика висвітлена в наукових працях таких вчених-економістів, як: Голомші Н. [1], Збаразького В. [2], Петренко. О. [3], Рутицької В. [4—6], Салькової І. [7—9], Сем'янів Л. [10], Ставської Ю. [11] та інших. Разом з тим, процес євроінтеграції в Україні вимагає проведення подальшого дослідження теорії й методології інтеграції з урахуванням особливостей вітчизняного сільського господарства, окремих його галузей та законодавчих актів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз стану аграрного виробництва та єдиної аграрної політики країн ЄС; дослідження проблем та шляхів їх вирішення щодо оптимізації організаційно-економічних взаємовідносин підприємств АПК.

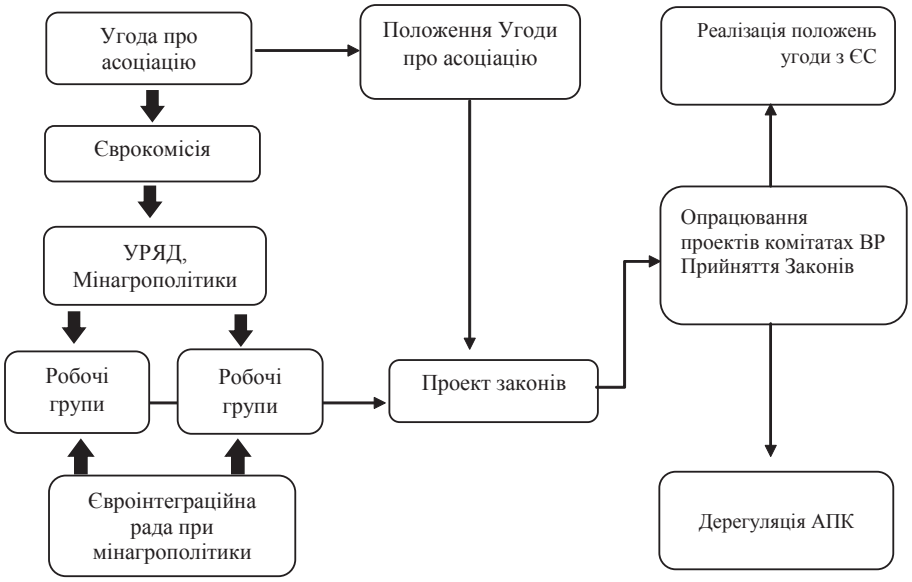

Рис. 2. Процес євроінтеграції та імплементації положень угоди про асоціацію України з ЄС в АПК

Джерело: сформовано авторами з використанням: [4—6].

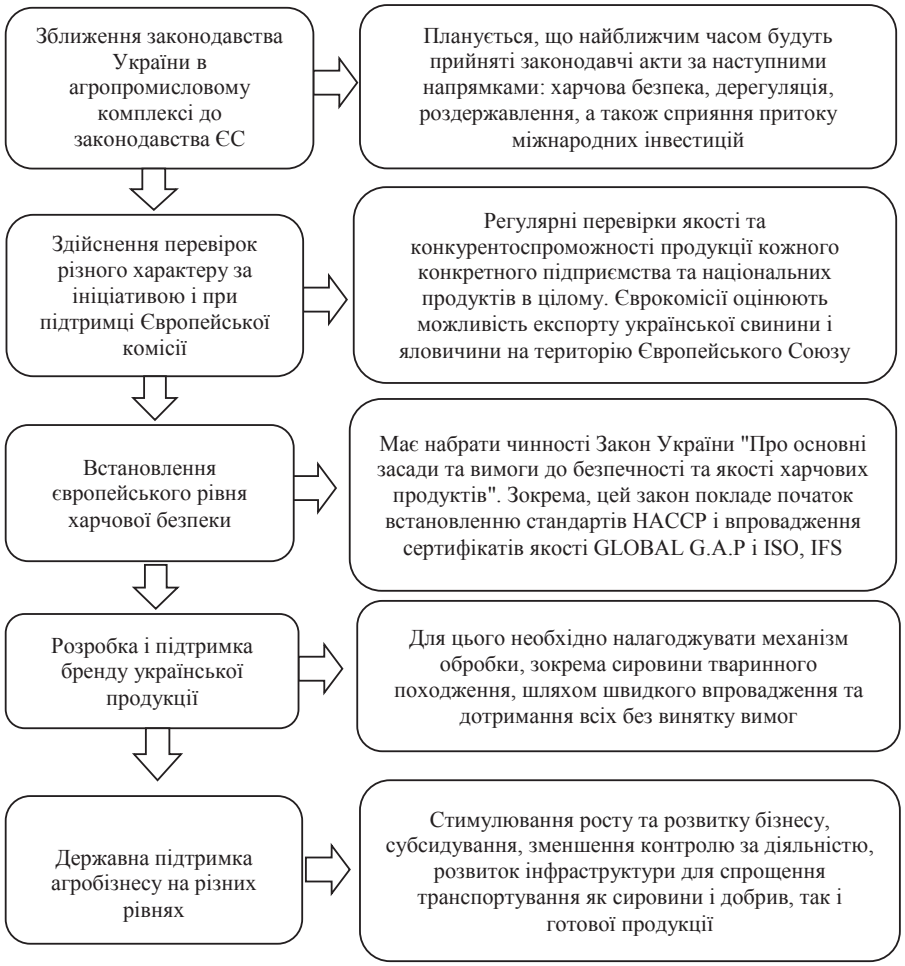

Рис. 3. Заходи щодо забезпечення розвитку АПК в умовах євроінтеграції

Джерело: сформовано авторами з використанням джерел: [4; 11, с. 262].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основними зовнішньоекономічними аспектами зони вільної торгівлі з ЄС є: скасування мит при торгівлі товарами; домовленості про технічні бар'єри в торгівлі та інструменти торговельного захисту; гармонізація санітарних та фітосанітарних заходів; сприяння торгівлі та співробітництво в митній сфері; єдині з ЄС правила походження товарів; торгові відносини в енергетиці; торгівля послугами, заснування компаній, інвестиції, визнання, кваліфікації; конкурентна політика; права інтелектуальної власності та географічне позначення. Угода про асоціацію з ЄС передбачає зниження ставки мита для українських товарів та одностороннє скасування мит зі сторони ЄС на початковому етапі (рис. 1) [7].

Головна мета розвитку сільського господарства в умовах Євроінтеграції полягає у створенні сучасного конкурентоспроможного агропромислового комплексу, який характеризувався би такими критеріями: ефективне застосування нових сільськогосподарських машин, матеріальних ресурсів та технологічних систем; випуск конкурентоспроможної продукції; здатність виробництва до широкого впровадження науково-технічних досягнень, домінування в агропромисловому комплексі наукоємних галузей; високий рівень розвитку інфраструктури аграрного ринку; раціональне використання земель, впровадження ресурсозберігаючих та відновлювальних технологій; високий рівень екологічної безпеки; досягнення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств [1, с. 67].

Для забезпечення головної мети розвитку сільського господарства в умовах Євроінтеграції, виходячи з повноважень органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, має бути визначено ряд завдань. Зокрема до них державного рівня відноситься: розробка та впровадження концепції забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки в контексті Євроінтеграції; структурна перебудова агропромислового комплексу; забезпечення адаптації підприємств АПК з урахуванням вступу України в СОТ та інтеграції в ЄС;

Таблиця 1.

№	Назва заходу	Зміст заходу	Дата виконання згідно з планами МінАПК
1	Підтримка українських аграріїв	Проекти нормативно-правових актів "Про програми та схеми підтримки фермерів"	05.16
2	Сертифікація і стандартизація до вимог ЄС	Проекти нормативно правових актів: "Про відстеження і маркування генетично модифікованих оранізмів і відстеження продуктів харчування та кормів, вироблених з гететично модифікованих організмів"	01.16
		"Про визначення, опис/зображення, маркування та захист географічних зазначень алкогольних напоїв"	05.16
		"Про захист географічних зазначень і позначень походження сільськогосподарської продукції та продуктів харчування"	04.16
		Щодо стандартів торгівлі яйцями, в тому числі призначеними для розведення та курчатами/пташенятами сввійської птиці, вирощеними на птахофермах	2017
3	Розвиток до вимог продукції	Проекти нормативно-правових актів: "Про торгівлю лісним репродуктивним матеріалом"	03.16
		"Про розповсюдження матеріалу, розмноження та посадки овочевих культур, крім насіння"	03.16
		Щодо визначення детальних правил застосування системи імпортних ліцензій на оливкову олію	2017
4	Безпека аграріїв	Проекти Закону України: "Про новітні харчові продукти та інгредієнти"	04.16
		"Про пестициди і агрохімікати"	04.16
		Проекти нормативно-правових актів: "Про гарантований традиційний склад та спосіб виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування"	03.16
		"Про збереження характеристики, збору та використання генетичних ресурсів у сільському господарстві"	06.16

збільшення обсягів експорту продукції сільського господарства; створення умов для розвитку ефективного підприємництва в АПК; нарощування обсягів інвестицій, в тому числі іноземних та їх інноваційне спрямування; створення цивілізованих умов проживання в сільській місцевості як основи припливу працездатних верств [2, с. 75].

Науковці-економісти вбачають підвищення конкурентоспроможності АПК у вирішенні наступних завдань: забезпечення сільськогосподарських товаровиробників сучасною технікою; створення новітніх технологій вирощування та підвищення урожайності сільськогосподарських культур, забезпечення приросту поголів'я худоби; фінансування сільськогосподарського виробництва та забезпечення фінансової підтримки виробників насіннєвого матеріалу, науково-дослідних установ, сортовипробувальних станцій; підготовка висококваліфікованих кадрів для села; удосконалення цінової політики; урахування специфіки виробництва сільськогосподарської продукції у регіонах [10, с. 43; 9, с. 38; 8, с. 313].

Зрозумілим є те, що провідна роль у координації дій українських аграрій належить Міністерству аграрної політики та продовольства України, що свою чергу має виконати такі функції, як: впливати на формування законодавчої бази; сприяти створенню прозорого конкурентного середовища в АПК; брати участь в практичному реформуванні агросектора (зокрема, розробляти і реалізовувати програми по підвищенню конкурентоспроможності аграріїв і розвитку села). Таким чином, реалізація домовленостей, закріплених Угодою про асоціацію, забезпечується за допомогою прийняття відповідних законів (рис. 2).

Однією з найважливіших складових реформ може стати дерегуляція, що покликана спростити ведення бізнесу для українських аграріїв, а також знизити адміністративний тиск на виробників сільськогосподарської продукції. Основною її метою має бути створення прийнятних адміністративно-економічних умов для розвитку агросектору. Так, на сьогодні можна виділити деякі законодавчі ініціативи з дерегуляції, які відносяться до євроінтеграції в сфері АПК. Зокрема три з них прийняті Верховною Радою і вже мають статус законів: "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу", "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення повноважень нотаріусів та особливості реєстрації похідних майнових прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення", "Про ліцензування видів господарської діяльності" [3, с. 41]. Також прийняті певні закони у сфері дерегуляції та харчової безпеки, а також один закон в сфері експортно-імпортної діяльності. Отже, на початковому етапі основний акцент реформування законодавства був зроблений на питаннях дерегуляції та приведення регуляторного середовища у відповідність з європейськими стан-

дартами. Недивлячись на зародки реформування, національний агропромисловий сектор потребує ще ряду заходів щодо забезпечення невпинного розвитку (рис. 3).

Вдало проведена дерегуляція дозволить знизити адміністративний та податковий тиск на агропромисловий сектор, спростити залучення інвестицій і стимулювати розвиток аграрного бізнесу. Також, що немало важливо, вона є ефективним інструментом боротьби з корупцією в галузі. Таким чином, якщо дерегуляція буде проведена у "кращих європейських традиціях", а не на розсуд українських чиновників, то це дозволить зробити дуже важливий крок — оптимізувати правила ведення бізнесу для аграріїв, створить для них нові можливості розвитку.

Одним з факторів неспроможності українського експорту сільськогосподарської продукції в європейські країни, навіть у межах квот, є неприйняття ряду законодавчих актів за наступними напрямами: харчова безпека, дерегуляція, роздержавлення, а також сприяння притоку міжнародних інвестицій. Необхідним напрямом для розвитку агропромислового експорту у країни ЄС є забезпечення харчової безпеки та прийняття відповідного законодавства у цій сфері. Без даної складової експорт сільськогосподарської продукції, навіть у рамках квот, буде неможливим, що означатиме повну втрату можливостей євроінтеграції в АПК. Безпека продуктів харчування є однією з ключових вимог ЄС щодо допуску української продукції на ринок. Тому сільськогосподарським виробникам необхідно забезпечувати не тільки високу якість, але і безпеку своєї продукції. Європейський ринок для українських виробників стане відправною точкою для поліпшення стану платіжного балансу, збільшення платіжних надходжень, розвитку виробництва [5].

На 2016—2017 рр. крім законодавчих ініціатив у сфері харчової безпеки необхідним є прийняття ряду законів і нормативно-правових актів у сфері експорту та імпорту сільськогосподарської продукції. Міністерство аграрної політики та продовольства України планує, зокрема, прийняття регуляторних нормативно-правових актів у сферах овочівництва, ГМО, маркування окремих видів продукції, імпорту тощо (табл. 1).

Створена база для євроінтеграції за рахунок дерегуляції може в подальшому полегшити впровадження реформ в окремих галузях і секторах АПК. Реформування законодавства та приведення його у відповідність з нормами ЄС — один з головних пріоритетів. Цей процес — досить складний і тривалий, однак саме він є відповіддю на ті актуальні виклики, які євроінтеграція ставить перед українським сільським господарством [5].

ВИСНОВКИ

Необхідною умовою розвитку АПК є розуміння, що євроінтеграція не закінчується на підписанні Угоди про асоціацію, а тільки починається з неї. Це процес, в якому задіяні Єврокомісія, профільні асоціації та Міністерство аграрної політики та продовольства України як ключовий координаційний центр євроінтеграції. Однак найголовніша ланка у даному процесі це аграрії, що відіграють провідну роль у формуванні України і повинні брати в цьому процесі активну участь.

З урахуванням існуючих проблем розвитку агропромислового сектора економіки України, видається доцільною реалізація заходів за такими основними напрямами, як: гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно стандартів ЄС; налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку; посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції; налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами.

Література:

1. Голомша Н.Є. Конкурентоспроможність сільського господарства України: можливості та фактори зростання / Н.Є. Голомша // Інноваційна економіка. — 2010. — № 4. — С. 67—71.

2. Збаразький В.К., Горьовий В.П. Державна підтримка сільського господарства / В.К. Збаразький, В.П. Горьовий // Економіка АПК. — 2010. — № 4. — С. 74—80.

3. Петренко О. Євроінтеграція в сфері АПК: чи справляється ВРУ з законодавчими ініціативами / О. Петренко // Тваринництво України. — 2015. — № 8. — С. 40—42.

4. Рутицька В. П'ять справ на шляху до Європи / В. Рутицька // Інформаційне агентство "ЛІГАБізнесІнформ" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.liga.net/opinion/230593_5-del-na-puti-v-evropu-zam-ministra-apk-o-evrointegratsii-trezvo.htm

5. Рутицька В. Як працює аграрна євроінтеграція? Законодавча складова / В. Рутицька // Європейська правда [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.eurointegration.-com.ua/rus/experts/2015/04/29/7033393

6. Рутицька В. Як працює євроінтеграція і що вона дає аграріям? / В. Рутицька // Європейська правда [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2015/01/19/7029726/

7. Салькова І.Ю. Розвиток експортної діяльності АПК в умовах зони вільної торгівлі з ЄС / І.Ю. Салькова, О.П. Олексієнко // Глобальні та національні проблеми економіки [Електронний ресурс]. — 2015. — Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/8-2015/52.pdf

8. Салькова І.Ю. Формування експортного потенціалу АПК / І.Ю. Салькова // Вісник Хмельницького національного університету. — 2013. — № 3. — С. 312—315.

9. Салькова І.Ю. Стан виробництва та перспективи інтеграції українських виробників зерна у світовий ринок / І.Ю. Салькова // Держава та регіони. — 2014. — № 1. — С. 37—41.

10. Сем'янів Л.М. Управління розвитком АПК України в умовах євроінтеграційних процесів / Л.М. Сем'янін // Інноваційна економіка. — 2013. — № 7. — С. 42—43.

11. Ставська Ю.В., Дмитренко І.А. Розвиток експортної діяльності АПК в умовах зони вільної торгівлі з ЄС / Ю.В. Ставська, І.А. Дмитренко // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економіка. — 2013. — № 3. — С. 256—264.

12. Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631

References:

1. Golomsha, N.E. (2010), "The competitiveness of agriculture Ukraine: Opportunities and growth factors", Innovatsijna ekonomika, vol. 4, pp. 67—71.

2. Zbarazhsky, V.A. and Horovyy V.P. (2010), "State support for agriculture", Ekonomika APK, vol. 4, pp. 74—80.

3. Petrenko, A. (2015), "European integration in the field of agribusiness, or cope Parliamentary legislative initiatives", Tvarynnytstvo Ukrainy, vol. 8, pp. 40—42.

4. Rutytska, V. (2015), "Five cases towards Europe", Informatsijne ahentstvo "LIHABiznes-Inform", available at: http://www.liga.net/opinion/230593_5-del-na-puti-v-evropu-zamministra-apk-o-evrointegratsii-trezvo.htm (Accessed 20 April 2016).

5. Rutytska, B. (2015), "How does agrarian European integration? The legislative component", Evropejs'ka pravda, available at: http://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2015/04/29/7033393 (Accessed 20 April 2016).

6. Rutytska, B. (2015), "How does European integration and that it gives to farmers?", Evropejs'ka pravda, available at: http://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2015/01/19/7029726/ (Accessed 20 April 2016).

7. Salkova, I.Yu. (2015), Rozvytok eksportnoi diial'nosti APK v umovakh zony vil'noi torhivli z YeS [The development of agribusiness exports in terms of a free trade zone with the EU], Global and national economic problems, available at: http://global-national.in.ua/archive/8-2015/52.pdf (Accessed 20 April 2016).

8. Salkova, I.Yu. (2013), "Formation of the export potential of AIC", Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu, vol. 3, pp. 312—315.

9. Salkova, I.Yu. (2014), "Production status and prospects of integration of Ukrainian grain producers in the world market", Derzhava ta rehiony, vol. 1. pp. 37—41.

10. Semyaniv, L.M. (2013), "Managing the development of agriculture of Ukraine in terms of European integration processes", Innovatsijna ekonomika, vol. 7, pp. 42—43.

11. Stavska, Y.V. and Dimitrenko I.A. (2013), "The development of agribusiness exports in terms of a free trade zone with the EU", Zbirnyk naukovykh prats' VNAU. Seriia: Ekonomika, vol. 3, pp. 256—264.

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), The Association Agreement between Ukraine and the European Union, available at: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631 (Accessed 20 April 2016).

Стаття надійшла до редакції 15.04.2016 р.

www. economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ

e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28
(044) 458-10-73